

ความสุขมวลรวมประชาชาติกับการพัฒนา
GROSS NATIONAL HAPPINESS AND DEVELOPMENT

(Proceedings of the First International Seminar on
Operationalization of Gross National Happiness)

น.ต.กวอดล ศิริพงษ์
อาจารย์ฝ่ายศึกษา โรงเรียนนายเรือ

ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness : GNH) จะกล่าวถึงความสำคัญของการวัดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและทางวัตถุเช่นเดียวกับ GNP แต่ขณะเดียวกันก็คำนึงถึงและเน้นคุณค่าเชิงบวกด้านสังคม อารมณ์ และจิตวิญญาณ ความเคารพต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งความจำเป็นที่จะต้องมีธรรมาภิบาลเป็นพื้นฐานในการวางนโยบายและกำหนดเป้าหมายของชาติ

ดัชนีชี้วัดความสุข

“Gross National Happiness is more important than Gross National Product.”

(ความสุขของประชาชนสำคัญกว่าผลผลิตมวลรวมประชาชาติ)

Jigme Singye Wangchuck, King of Bhutan, 1972

GNH คืออะไร

ภูฏานได้สร้างแนวคิดใหม่ในการนิยามความเจริญก้าวหน้าแบบองค์รวม โดยการวัดความอยู่ดีมีสุขที่แท้จริงมากกว่าการบริโภค และกลายเป็นผู้นำในการเผยแพร่แนวคิดเรื่อง“ความสุขมวลรวมประชาชาติ” (Gross National Happiness: GNH)แนวคิดเรื่อง GNH ริเริ่มโดย King Jigme Singye Wangchuck กษัตริย์ภูฏานตั้งแต่วันที่ทรงขึ้นครองราชย์ ในปี ค.ศ. ๑๙๗๒ ทำให้ภูฏานมีระบบเศรษฐกิจที่มุ่งรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมทางพุทธศาสนาของภูฏานไว้ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ โดยสรุปแนวคิดเรื่อง GNH เป็นการวัดการพัฒนาประเทศที่ไม่ได้เน้นตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เน้น “ความสุข” ที่แท้จริงของคนในสังคม ปัจจุบันแนวคิดเรื่อง GNH กำลังได้รับความสนใจจากนักวิชาการหลายประเทศเนื่องจากเล็งเห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจมิได้เป็นปัจจัยเดียวและปัจจัยสำคัญที่สุดของความสุข หากแต่การมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจทำให้เกิดผลเสียหลายอย่าง มากมาย ทั้งความไม่เป็นธรรมทางสังคม การสูญเสียความสมดุลทางธรรมชาติ และมลภาวะแวดล้อมเป็นพิษ

GNH ต่างจาก GNP อย่างไร

เราอาจจะคุ้นเคยกับคำว่า GNP ผลผลิตมวลรวมประชาชาติ (Gross National Product : GNP) ซึ่งเป็นดัชนีสำคัญที่ใช้วัดการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ ความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศ ความเจริญทางเศรษฐกิจสังคม และผลงานการบริหารประเทศของรัฐบาลในสายตาคนส่วนใหญ่ ดังนั้นนโยบายการพัฒนาประเทศจึงมีจุดมุ่งหมายที่การกระตุ้นตัวเลขสถิติทางเศรษฐกิจให้เพิ่มสูงขึ้น แทนที่จะเน้นความสุขของประชาชนเป็นเป้าหมาย และวิตกกังวลว่าเหตุการณ์ต่างๆ จะส่งผลกระทบต่อ Gross Domestic Product (GDP) มากน้อยเพียงใดเป็นอันดับแรก โดยไม่ได้ดูว่ากระทบความ “อยู่ดีมีสุข” ของประชาชนเพียงใด ทั้งที่ GDP หรือ GNP มิได้สะท้อนถึงสภาพการณ์ในสังคม เช่น ความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ช่องว่าง ทางโอกาส ระดับความเป็นประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพ รวมถึงเป้าหมายที่แตกต่างกันของผู้คนในสังคมที่มีได้ถูกวัด นอกจากนี้ GNP ยังไม่ได้คำนวณถึงต้นทุนของการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ครอบครัว และสังคมส่วนรวม เมื่อเปรียบเทียบกับรูปแบบการพัฒนาเดิมมุ่งเน้นเรื่องการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

แนวคิดเรื่องความสุขมวลรวมประชาชาติหรือ GNH ยึดหลักว่าการพัฒนาสังคมมนุษย์ที่แท้จริงเกิดจากการพัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กันไปเพื่อเติมเต็มและส่งเสริมซึ่งกันและกัน GNH ในบริบทของภูฏานจึงเป็นรูปแบบการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ประชากรทุกคนมีโอกาสพบความสุขได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีหลักการสำคัญ ๔ ประการ หรือเสาหลักแห่งความสุขทั้งสี่ (Four pillars of happiness) คือ

- ๑) การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (Sustainable Economic Development)
- ๒) การอนุรักษ์และส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Conservation)
- ๓) การรักษาสีงแวดล้อมทางธรรมชาติ (Nature Preservation) และ
- ๔) การมีธรรมาภิบาล (Good Governance)

ความสุขมวลรวมประชาชาติ : กระบวนทัศน์ทางเศรษฐกิจแนวใหม่

วิทยาศาสตร์สมัยใหม่หลายแขนง เช่น ชีววิทยา จิตวิทยา และการแพทย์ได้เริ่มศึกษาอิทธิพลของความมีเมตตาต่อจิตใจ ร่างกาย สุขภาพ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ และพบว่าความมีเมตตามีส่วนช่วยให้คนเราอยู่ดีมีสุข เนื่องจากจิตใจที่มีเมตตาส่งผลในเชิงบวกต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกาย รวมทั้งชีวิตทางสังคมของเราด้วย ในขณะที่การขาดความเมตตาเป็นเหตุให้เกิดความความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจและสังคม รายงานการวิจัยเรื่องความเครียดแสดงให้เห็นว่า คนที่แสวงหาความสุขสบายระยะสั้นมีแนวโน้มที่จะเกิดความเครียดมากกว่าคนที่แสวงหาความหมายซึ่งเกิดจากการช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่าความสุขสบาย

ความจริงที่ว่า การมองข้ามความต้องการระยะสั้นที่เห็นแก่ตัวเป็นบ่อเกิดของความทุกข์ระยะยาวได้เปลี่ยนแปลงความเชื่อดั้งเดิมทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่าด้วยปัจเจกบุคคลมีความเห็นแก่ตัวโดยสิ้นเชิง

นอกจากนี้ยังพบว่าความมีใจรักเพื่อนมนุษย์ มีอิทธิพลในเรื่องการรักษาพยาบาลและการศึกษามากกว่า การแลกเปลี่ยนทางการตลาด

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์มุ่งเน้นการสร้างระบบจัดการสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการบริโภคสูงสุด โดยสันนิษฐานว่าแรงผลักดันหลักของมนุษย์คือการแข่งขันและการบริโภค และละเลยเรื่องจิตใจและศีลธรรม เพราะเป็นเรื่องคุณค่าที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งอยู่นอกเหนือสมมติฐานเบื้องต้นที่มีอยู่ แต่การสรุปว่ายิ่งเราบริโภคมากเท่าไร เราก็ยิ่งมีความสุขมากขึ้นเท่านั้น ได้มองข้ามการทำงานที่ซับซ้อนในจิตใจของมนุษย์

พื้นฐานของความเชื่อเรื่องระบบตลาดทำให้เกิดความเข้าใจผิด คือเรายังไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าอะไรทำให้เรามีความสุข ความเชื่อที่ผิด ๆ ทางเศรษฐศาสตร์ ทำให้เราเชื่อว่าตลาดจะนำทุกอย่างที่เราต้องการมาให้เรายึดติดอยู่กับความเชื่อที่ว่าความพึงพอใจเกิดจากประสาทสัมผัส จากประสบการณ์ทางกายที่มาจากบริโภควัตถุ ในขณะที่เดียวกันเราก็ได้รับการปลูกฝังว่าคนอื่น ๆ ในสังคมเป็นคู่แข่งที่แสวงหาทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างเดียวกันกับเรา เราจึงเกิดความกลัว กลัวที่จะสูญเสีย กลัวว่าความปรารถนาของเราจะไม่ ได้รับการตอบสนอง ความปรารถนาและความกลัวจึงเป็นกลไกสำคัญที่สนับสนุนการขยายตัวของระบบทุนนิยม พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสอนว่าอารมณ์เหล่านี้เกิดจากความเขลา ความเข้าใจผิดเรื่องความจริงแท้เราจะกำจัดอารมณ์เหล่านี้ได้ด้วยความเข้าใจเรื่องความจริงแท้ซึ่งเป็นจุดหมายหลักของการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพุทธศาสนา ความสุขเป็นประสบการณ์ภายในจิตใจที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ไม่ว่ามั่งมีหรือยากจน เมื่อเราพัฒนาจิตใจซึ่งเป็นคุณสมบัติภายในของเราแล้วเราจะพบความบริสุทธิ์ และความพึงพอใจ และถ้าเราแบ่งปันกับผู้อื่น เราจะพบว่าเราไม่ได้ถูกแวดล้อมด้วยคู่แข่ง แต่เราต่างก็พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

เศรษฐศาสตร์ แบบทางสายกลาง

อันที่จริงอาจกล่าวได้ว่าเริ่มมีการแก้ไขทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์แล้วและมีการทบทวนข้อสันนิษฐานเดิมต่าง ๆ เพื่ออธิบายความขัดแย้งระหว่างทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กับการปฏิบัติ และเนื่องจากตระหนักว่าแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมไม่อาจช่วยเราแสวงหาความสุขได้มากนัก ด้วยเหตุนี้สิ่งที่จับต้องไม่ได้ อาทิ ค่านิยมต่าง ๆ และแรงผลักดัน “ที่ประเสริฐ” กว่าของมนุษย์ จึงเริ่มได้รับความสนใจจากบรรดานักคิดชั้นนำ ทั้งนักเศรษฐศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ นักสังคมศาสตร์ นักธุรกิจ และนักการธนาคาร

Douglass North นักเศรษฐศาสตร์ ผู้ได้รับรางวัลโนเบล กล่าวว่า สิ่งที่ขาดหายไป (ในทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์) ก็คือความเข้าใจธรรมชาติความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความร่วมมือกันของมนุษย์

Peter Senge ผู้เชี่ยวชาญด้าน Organizational Learning ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง **The Fifth Discipline** ว่า องค์กรที่ประสบความสำเร็จคือองค์กรที่สามารถกระตุ้นให้คนในองค์กรเกิดความผูกพันและ

มีศักยภาพในการเรียนรู้เจริญเติบโต และแบ่งปันกันในทุกระดับทำให้เป็นองค์กรที่เติบโต เรียนรู้ และดำรงอยู่ อย่างต่อเนื่อง

การวิจัยทางสังคมและจิตวิทยาว่าด้วยความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) โดย **Daniel Goleman** นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จทางธุรกิจขึ้นอยู่กับว่าเราร่วมมือกับผู้อื่นได้ดีแค่ไหน การให้เกียรติ ความเห็นอกเห็นใจ และความเข้าใจผู้อื่นมีความจำเป็นต่อความก้าวหน้าในอาชีพ องค์กรหลายแห่งจึงได้เริ่มทดสอบและฝึกอบรมพนักงานตามตัวชี้วัดความฉลาดทางอารมณ์ หรือที่รู้จักทั่วไปว่าEQ

Corporate Social Responsibility (CSR) ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร

ผลการวิจัยแสดงว่าผลประโยชน์ของบริษัทอย่างน้อยร้อยละ 30 เป็นผลมาจากวัฒนธรรมขององค์กร บรรยากาศในที่ทำงานซึ่งนับได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการสร้างผลกำไรให้แก่บริษัทที่ไม่ ควรมองข้ามการตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมองค์กรทำให้เกิดบทความเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารที่เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานอย่างมีความสุข นอกจากนี้ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นด้วยว่าบริษัทที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมมีแนวโน้มที่จะมีผลประกอบการดีกว่าบริษัทอื่นในตลาดหลักทรัพย์ เมื่อเทียบกันในระยะปานกลางและระยะยาว

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ มิได้ยึดหลักการมุ่งเป็นเจ้าของและการหาผลประโยชน์สูงสุดหรือการกระตุ้นตัวเลขทางสถิติที่เป็นนามธรรมอย่าง GNP หากแต่ คำนึงถึงการบริหารจัดการความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความรู้ ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพชีวิตของเราและอนาคตของเด็ก นักเศรษฐศาสตร์ต่างพยายามคิดค้นต้นแบบการคำนวณปัจจัยที่จับต้องไม่ได้ อย่างเช่น Know How และทุนมนุษย์ ด้านอื่นๆ รวมทั้งต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมในการพัฒนา เช่น มลพิษ และการทำลายอากาศ น้ำ ป่า และอื่น ๆ ที่เรียกว่า “Free Goods”

GNH จึงมีบทบาทสำคัญและสอดคล้องกับเศรษฐศาสตร์แนวใหม่เนื่องจาก GNH กล่าวถึงการกระทำที่สมดุล นั่นก็คือ สมดุลระหว่างจิตใจกับวัตถุ ระบบตลาดกับรัฐบาลการจัดตั้งสมาคมแรงงานกับการวางแผน การเปิดกว้างกับการควบคุมดูแล และความเห็นอกเห็นใจกับการแข่งขัน

วิทยาศาสตร์ สิ่งมีชีวิตสมัยใหม่ยืนยันว่าความพึงพอใจและความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เกิดจากความสมดุล สภาวะที่สมดุลระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ สภาวะที่สมดุลนี้ช่วยให้สิ่งมีชีวิตมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการให้และรับ และเกิดการแลกเปลี่ยนที่ต่างฝ่ายต่างได้ รับประโยชน์ ในกรณีของ GNH นั้น ตัวแบบ GNH ก็ควรมีการออกแบบให้สร้างสภาวะสมดุลและความสมานฉันท์ภายในสังคม และการกำหนดนโยบายที่มีวิธีการที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย และเงื่อนไขที่จูงใจให้ ทุกฝ่ายแสดงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

โดยสรุปแล้ว GNH ถือได้ว่าเป็น “เศรษฐกิจแบบผสม” ซึ่งมีใช้ การกำหนดนโยบายแบบรวมศูนย์ และการปิดประเทศ หากแต่เป็นการพัฒนาตัวแบบทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับสภาพสังคมและการดำเนินชีวิตของประชาชนในประเทศ

จากอุดมคติสู่การปฏิบัติ : การพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุข

ถึงแม้ว่าความสุขจะเป็นสิ่งที่วัดได้ยาก ทว่าเราสามารถวัดเงื่อนไขหรือสภาพต่างๆ ที่ทำให้ คนเรามีความสุขได้ โดยเราต้องกำหนดประเภทขององค์ความสุขที่เราจะวัดโดย GNH ให้ได้เสียก่อน หากพิจารณาจากคำสอนของพุทธศาสนาแล้วอาจจะกล่าวได้ว่าความสุขที่เกิดจากวัตถุเป็นความสุขประเภทที่ต่ำกว่าความสุขประเภทที่เกิดจากการค้นพบความหมายของชีวิตหรือจากการช่วยเหลือผู้อื่น แต่เราก็ต้องการความสุขทั้งสองประเภท ดังนั้น GDP และ GNH จึงมีความสำคัญด้วยกันทั้งคู่ และต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ต่างกันเพียงแต่ GDP ซึ่งสะท้อนถึงระดับการพัฒนาทางวัตถุเป็นตัวชี้วัดความสุขประเภทที่ต่ำกว่า GNH ซึ่งสะท้อนถึงความสุขประเภทที่สูงกว่า เราไม่ควรมุ่งเน้นที่จะใช้ GDP ในการวัดระดับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยไม่คำนึงถึงความเจริญทางจิตใจของมนุษย์ ในขณะที่เดียวกัน GNH ก็ไม่อาจสัมฤทธิ์ผลได้โดยปราศจากความเจริญรุ่งเรืองทางวัตถุเช่นกัน ดังคำกล่าวที่ว่าหากคนเราท้องว่างแล้วก็จะไม่สามารถดำรงชีวิตที่ดีงามได้

Sander G. Tideman ได้เปรียบเทียบตัวแบบของแนวคิดที่ยึดหลักเรื่องคุณค่าทางจิตใจได้แก่ มรรค ๘ หรือ หนทางสู่ ความพ้นทุกข์อันชอบตามหลักคำสอนในศาสนาพุทธ Value-based Psychology ของ **Maslow** องค์ประกอบของ GNH ของประเทศภูฏาน และ Levels of Consciousness ของ **Richard Barrett** ซึ่งเกี่ยวข้องกับลำดับขั้นของค่านิยมเพื่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในองค์กรและในชาติ ดังนี้

ตารางเปรียบเทียบตัวแบบ Value-based Approaches

มรรค ๘	Maslow's Hierarchy of Needs	Barrett's Values / Levels of Consciousness	Bhutan's GNH
๘. สัมมาสมาธิ- ตั้งใจมั่นชอบ (Right Meditation)	อูตรภาพ (Transcendence)/ เสรีภาพ (Freedom)	Service	ความสุขแบบสันโดษ ความหลุดพ้นทางศาสนา
7. สัมมาสติ- ระลึกชอบ (Right Mindfulness)	อัตลักษณ์ (Identity)	Contribution	การอนุรักษ์ วัฒนธรรม
6. สัมมาทิฏฐิ-ความเห็นชอบ (Right View)	การสร้าง (Creation)	Responsibility	สวัสดิการสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืน
5. สัมมาวายามะ- ความเพียรชอบ (Right Effort)	การวางเฉย (Idleness)	Internal cohesion	การอนุรักษ์ธรรมชาติ
4. สัมมาสังกัปปะ-ดำริชอบ (Right Concentration)	การมีส่วนร่วม (Participation)	Transformation	การมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. สัมมาวาจา-วาจาชอบ (Right Speaking)	ความรัก(Affection) / ความเข้าใจ(Understanding)	Self-esteem	การศึกษา วัฒนธรรม สื่อ
2. สัมมากัมมัณฑะ- ประพฤติชอบ (Right Action)	การคุ้มครอง (Protection)	Relationships (community, family)	ธรรมาภิบาล ระบบศาลยุติธรรม
1. สัมมาอาชีวะ-เลี้ยงชีพชอบ (Right Livelihood)	การดำรงชีพ (Subsistence)	Survival	GDP โอกาสทางเศรษฐกิจตลาด

ตัวแบบข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า GDP เป็นวัตถุประสงค์ระดับต่ำสุด ในขณะที่ GNH ประกอบด้วยค่านิยมทั้งหมดซึ่งทำยที่สุดแล้วไม่เพียงสร้างเงินทุน แต่ยังสร้างทุนทางสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมด้วย โดยปกติแล้วการตัดสินใจทางเศรษฐกิจมักจะถูกอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยน อย่างเช่น การแลกเปลี่ยนระหว่างการจ้างงานกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตัวแบบ GNH แสดงให้เห็นว่าการแลกเปลี่ยนนั้นต้องคำนึงถึงลำดับของค่านิยม มิฉะนั้นแล้วเราก็จะยังคงยอมเสียค่านิยมที่สูงกว่าเพื่อให้ได้มาซึ่งค่านิยมที่ต่ำกว่าอย่างอำนาจหรือเงินตราต่อไป และการลงทุนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจะเลื่อนออกไปเรื่อยๆ

เราจะวัดความสุขได้อย่างไร

องค์กรของสหประชาชาติอย่าง UNDP ได้พัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาของมนุษย์ หรือที่เรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Human Development Index (HDI) ซึ่งประกอบไปด้วย ๓ ส่วนสำคัญได้แก่ การประเมินอายุเฉลี่ยของประชากร ระดับความรู้หนังสือในแง่อ่านออกเขียนได้ และรายได้เฉลี่ย แล้วคำนวณออกมาเป็นคะแนนหนึ่งถึงร้อย โดยที่ประเทศที่มีคะแนนต่ำกว่า ๕๐ ถือว่ามีพัฒนาการของประชากรต่ำ และหากมากกว่า ๘๐ คะแนนก็ถือว่าสูง แต่ HDI ก็มีขีดจำกัดที่สมบูรณ์ และยังมีข้อจำกัดในการวัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในประเทศต่าง ๆ

ในขณะที่เดียวกัน GNH ของภูฏานก็ยังมีปัญหาอยู่ไม่น้อยเช่นกัน เนื่องจากทางรัฐบาลภูฏานเองก็ยังมีได้ มีการพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุข หรือกำหนดองค์ประกอบของความสุขมวลรวมประชาชาติหรือความสุขของปัจเจกบุคคลและไม่มีการพัฒนาตัวชี้วัดทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ และวิธีการรวบรวมคำนวณวัดออกมาอย่างลงตัว การดำเนินนโยบายตามแนวทางเรื่องความสุขมวลรวมประชาชาติของรัฐบาลภูฏานนั้นเป็นไปในรูปของการพัฒนาประเทศโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่น รวมทั้งพยายามปลูกฝังคุณค่าของแนวคิดเรื่องความสุขมวลรวมประชาชาติให้แก่ประชาชนรุ่นใหม่โดยผ่านทางระบบการศึกษาและสื่อแห่งชาติ โดยสอดคล้องกับคำสอนของศาสนาพุทธที่ว่าความสุขที่แท้จริงมีได้ เกิดจากการบริโภควัตถุ แต่เกิดจากสภาวะทางจิต และกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเพียงปัจจัยสนับสนุนให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีงาม

อย่างไรก็ดี บทความทางวิชาการที่นำเสนอในการสัมมนานานาชาติเรื่อง GNH ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เราสามารถวัดระดับความสุขขั้นพื้นฐานได้ เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคุณภาพของโภชนาการ การมีที่อยู่อาศัย การศึกษา สุขภาพ และชีวิตชุมชน ดังนั้นดัชนีชี้วัดความสุขจึงอาจจะเป็นดัชนีต่าง ๆ ที่สะท้อนสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจของมนุษย์ ซึ่งวัดได้ในระดับปัจเจกบุคคลด้วย เพื่อให้ประชาชนแต่ละคนและแต่ละชุมชนสามารถวัดความก้าวหน้าในการแสวงหาความสุขของตน โดยดัชนีดังกล่าวต้องสนับสนุนความรับผิดชอบต่อสังคม การมีธรรมาภิบาล และการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างสรรค์ สังคมส่วนรวมทั้งในชีวิตประจำวันและนโยบายการพัฒนาประเทศในระยะยาว

ตัวอย่างของการดำเนินนโยบายตามแนวคิดเรื่องGNHของภูฏานที่ผ่านมาก็เช่นนโยบายการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่จะเข้ามาในภูฏานในแต่ละปี เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทำลายธรรมชาติและวิถีชีวิตของประชาชนในประเทศ นโยบายปลูกป่าทดแทนอย่างเคร่งครัดเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้ภูฏานยังมีพื้นที่ป่ามากกว่าร้อยละ ๗๐ ของประเทศ นโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอย่างค่อยเป็นค่อยไป และยังคงมีหลักเกณฑ์และมาตรฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเข้ามาลงทุนของนักธุรกิจจากต่างประเทศเพื่อรักษาแนวทางการพัฒนาของประเทศภูฏานโดยยึดหลักความสุขมวลรวมประชาชาติไว้